

ЕСТЕТИЧНІ ТА ЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

УДК 7.78.373.2(477)

*Олександр Лаврінченко,
м. Київ*

МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО В РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

У статті актуалізується проблема розвитку педагогічної майстерності засобами музичного мистецтва майбутніх учителів початкових класів в історичній ретроспективі. На основі історико-педагогічного та історіографічного аналізу доводиться, що в Україні склалися оригінальні традиції підготовки вчительських кадрів, формування їх педагогічної майстерності, зокрема учителів початкових класів, засобами музичного мистецтва у львівських, київських братських школах, Острозькій та Києво-Могилянській академії.

Ключові слова: *учитель початкових класів, музичне мистецтво, педагогічний досвід, педагогічна майстерність, історико-педагогічний аналіз.*

Опанування педагогічної майстерності доступне кожному педагогові за умови цілеспрямованої роботи над собою. Воно формується на основі практичного досвіду. Але не будь-який досвід стає джерелом професійної майстерності. Таким джерелом є лише праця, осмислена з точки зору його сутності, цілей і технології діяльності. Педагогічна майстерність – це сплав особистісно-ділових якостей і професійної компетентності вчителя.

Продиктований потребами сьогоdnішнього дня високий рівень вимог до освіти молодших школярів може бути реалізований лише тоді, коли вчитель початкової школи буде

високопрофесійним, компетентним фахівцем. Такий фахівець повинен не лише сам мати фундаментальну освітню підготовку і володіти професійними знаннями й уміннями, відповідними рівню сучасної педагогічної науки. Він має усвідомлювати цілі й значення професійної праці в цілісній системі безперервної освіти, бути професійно мобільним, тобто гнучко реагувати на зміни соціальної ситуації розвитку школярів, опановувати нові педагогічні технології. Це означає, що сучасний вчитель початкових класів – творчий суб'єкт професійної педагогічної діяльності.

Ретроспективний, логіко-системний аналіз філософської, історичної, психолого-педагогічної літератури наукових праць видатних учених, митців, державних діячів (О. Духновича, Я. Коменського, М. Корфа, Т. Лубенця, А. Макаренка, С. Русової, М. Пирогова, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.) дає можливість дослідити шляхи творчого впровадження прогресивних ідей та досвіду розвитку педагогічної майстерності у практику сучасних вищих навчальних закладів.

Загальнопедагогічні засади проблеми формування педагогічної майстерності вчителя вивчали О. Абдулліна, С. Барбіна, М. Євтух, І. Зязюн, Н. Кузьміна, М. Кухарев, О. Кучерявий, Г. Сагач, В. Сластьонін, Н. Тарасевич, Г. Хозяїнов, Г. Шевченко, О. Щербakov та ін.

В естетико-педагогічному аспекті проблему естетичного виховання особистості розглядали О. Буров, В. Бутенко, М. Каган, М. Киященко, А. Комарова, В. Кузнецов, М. Лейзеров, В. Ліпський, С. Мельничук, М. Овсянников, Г. Петрова, Л. Печко, С. Сисоева, Л. Сисоева.

Однак проблеми, пов'язані з роллю музичного мистецтва у професійній підготовці вчителів для початкової школи, аналіз сутності музичного мистецтва в підготовці вчителя початкових класів до здійснення педагогічної дії в історичній ретроспективі малодосліджені й потребують детального вивчення та узагальнення з огляду на вимоги, що висуваються перед сучасним учителем-вихователем.

Педагог будь-якого навчального предмету, а особливо вчитель початкової школи, повинен мати музичну освіту. І тут не варто говорити про те, що обов'язково у професійно-педагогічній

підготовці вчителя початкових класів слід вводити знання з нотної грамоти. Практика показує: ті студенти педагогічних навчальних закладів, які опанували курс «Сольфеджіо» дитячої музичної школи, основи гармонії в музичному училищі – більш здатні до естетично виразного відтворення літературного й навчального текстів, володіють достатньо виразною і мелодійною мовою. Завдання викладачів психолого-педагогічного циклу педагогічних ВНЗ – розвивати в майбутніх учителів початкових класів музичність як невід’ємний складник артистизму. Їх потрібно навчити розуміти музику мови, щоб збуджувати творчу фантазію власну й своїх учнів. А це дозволить у подальшому здійснювати необхідний відбір виконавських прийомів, вироблення найтонших засобів вираження творчого задуму.

Історико-педагогічний та історіографічний пошуки показали, що погляди на педагогічну майстерність учителя пройшли тривалий і складний шлях еволюції. В Україні склалися оригінальні традиції підготовки вчительських кадрів і формування педагогічної майстерності, які базувалися на освітніх і виховних системах львівських, київських братських шкіл, Острозької та Києво-Могилянської академії.

Саме в період XVI – XVIII ст. в систему підготовки вчителів, які навчали дітей молодшого шкільного віку, активно впроваджуються елементи музичного мистецтва, що сприяло розвитку майстерного володіння словесною комунікацією, внутрішньою й зовнішньою педагогічною технікою. Так, програма Острозького колегіуму (навіть прихильники і проповідники католицизму називали Острозьку школу колегіумом) поєднувала елементарну (початкову), середню та елементи вищої освіти. Саме звідси по Україні та Білорусі поширився так званий «острозький наспів» – явище Нового часу, що характеризується, зокрема, переходом музичної писемності України в XVI ст. з безлінійної, візантійського типу нотації до латинської, західноєвропейської моделі лінійного письма. Готуючи своїх випускників до публічної, церковної та громадської діяльності, викладачі колегіуму великого значення надавали вивченню музики й хорового співу як засобам гуманізації особистості, розвитку майбутнього громадянина.

Особлива увага у виховній системі українських братських шкіл підвищеного типу приділялась музичній освіті. Спів вважався одним із провідних занять. При вступі учнів до Львівської братської школи передусім звертали увагу на голос і на слух. Тут був організований учнівський церковний хор. Братство утримувало спеціальних учителів співів. Учень, який співав у хорі, одержував плату, їжу й одяг, тобто створювалися можливості для розвитку музично обдарованих дітей [2, с. 19].

Учителі братських шкіл зазвичай служили не тільки школі, а й церкві, організовували хори з учнів і брали безпосередню участь у службах Божих. Часто вчителів братської школи називали дяками. Дяк-учитель, формуючи в учнів професійні риси постановки голосу, дикції, дихання, манери триматися перед аудиторією, вміння виголошувати проповідь або навчальний матеріал, викликати у слухачів позитивні відчуття, великого значення надавав співові з виробленням специфічної, відповідно до вродженого голосу та тембрального забарвлення, манери виконання. У Київській братській школі ще до того, як вона стала колегіумом, процвітав партесний (багатоголосний) спів на 4, 6, 8 голосів. Вихованці цього навчального закладу організовували співочі артілі, які співали церковні піснеспіви та вірші. Історики наводять низку спроб переманити уніатами найкращих співаків Київської братської школи, навіть іноді справа доходила до бійок за випускника – прекрасного дисканта, тенора чи баса [7, с. 65].

Цікавим матеріалом є, на думку В. Антонюк, свідчення іноземних мандрівників, які одностайно сходилися в думці про музикальність українського народу і високу музично-співацьку культуру та грамотність; про дивовижне, органне звучання хорового, а надто дитячого співу. «Українці – це поетичний, багатий уявою нарід... Вони мають хист до мистецтва, а до співу створений у них дзвінкий голос, чутке вухо й пам'ять», – це слова німецького мандрівника Гакстгавзена [1, с. 23]. Про професійний церковний спів учнів братських шкіл писав П. Алепський, який видав систематизовані спогади антиохійського патріарха Макарія про його подорожі по Україні та Росії: «Ніщо так не вражало нас, як краса маленьких хлопчиків та їхні співи, що виконувалися в гармонії із старшими співаками. Від звучання дитячих голосів колихалися гори й долини» [1, с. 23].

Педагог, який навчає дітей молодшого віку, мав прекрасно розумітися на музиці, досконало знати нотну грамоту, володіти азами гармонізації творів духовного і світського пісенного мистецтва, навичками регента церковного хору. Дидаскал повинен мати, як правило, професійно поставлений голос, вміти бездоганно виконувати релігійні та обрядові пісні та ці знання та вміння передавати своїм учням.

П. Мазур відзначає той факт, що з виникненням братських шкіл на українських землях отримує поширення такий вид здобуття освіти, як тимчасові школи-грамоти. Вчителями цих шкіл були мандрівні дяки, переважно випускники братських шкіл. Створення такої школи в тому чи іншому селі відбувалося демократичним шляхом. Добір на посаду вчителя проводився досить-таки кумедним способом. Мандрівний учитель забирався на дзвіницю, а батьки учнів, які збиралися довкола, задавали йому запитання, виявляючи його моральне обличчя, любов до дітей, знання псалмів, колядок тощо. Якщо відповіді задовольняли громаду, вчитель спускався на землю, і селяни укладали з ним письмову угоду, в якій фіксували обов'язки як його, так і учнів, батьків, і розпочиналося навчання [6, с. 105].

Мандрівні вчителі від руки тиражували друковані букви. Для письма використовували чорні дощечки, на яких писали крейдою. А якщо батьки були спроможні купити папір, то їхні діти писали гусячими перами [6, с. 106].

Привертає увагу той факт, що вчителі мали великий запас народних математичних знань, викладених у загадках, задачах-віршах, за допомогою яких діти на заняттях і під час ігор оволодівали навичками рахунку. А це, в свою чергу, вимагало від педагога майстерного володіння всім комплексом навичок, необхідних для організації системи взаємодії у процесі гри, знання усної народної творчості, професійного декламування віршів, приказок і прислів'їв. Причому багато вчителів, які закінчили братські школи, вміли прекрасно малювати, професійно грати на декількох музичних інструментах, співати. За додаткову плату вони навчали мистецтву і своїх учнів, а також демонстрували жителям села чи міста власну майстерність церковного співу, організували вертепи, інтермедії, театральні вистави. Сформовані високі моральні риси під час навчання у

братських школах вчителі прагнули прищепити і своїм вихованцям. Учителями-дяками впродовж тривалого історичного періоду вироблені специфічні правила-настанови для молодших школярів, серед яких варто виділити такі:

1. Входиш у школу, поклонись на всі боки, все зайве сховай, щоб кожен тебе похвалив, а вчитель полюбив.
2. Змолоду не лінуйся і до науки пристань, чому навчишся в юності, те знадобиться в старості.
3. Не бігай без причини під час шкільної години.
4. Слухай учителя свого, знайдеш багато розумного в нього.
5. Говори те, що завчив, а не порожні байки.
6. Добра кожному бажай і чим можеш – допомагай.
7. Завжди сторонись того, що викликає лихі пригоди, з чого виникає сварка.
8. Як прийдеш у дім рідний, зроби поклон усім повний, усе поклади на місце, що вивчив – розкажи [6, с. 107].

Елементи педагогічної майстерності майбутніх діячів освіти, які також у переважній більшості навчали дітей молодшого шкільного віку, застосовувалися в Києво-Могилянській академії шляхом залучення студентів до театральної діяльності. У своєму дослідженні з історії Києво-Могилянської академії З. Хижняк зауважує: «Шкільна драма спочатку мала в основному педагогічне призначення – вчити студентів акторському мистецтву. Але вона послужила також основою виникнення шкільного театру» [8, с. 67]. Центром розвитку театру в XVII–XVIII ст. і була Академія. Невдовзі театр вийшов за її межі. Вертепи та інтермедії (живі сценки, які ставили самі студенти) завойовували симпатії народу. Особливо сприяли цьому мандрівні студенти (перші фольклористи). Щоб здобути необхідні кошти для продовження навчання в Академії, студенти часто вирушали в мандри по Україні. У вертепах, виставах і сценках, які вони ставили, дійовими особами були селяни, козаки, міщани, москалі та інші представники народу, відтворювався народний побут, пісні, звичаї. У студентському середовищі, напівнародному, напівкнижному, підтримувалась звичка писати вірші, які були необхідною належністю шкільної освіти, задовольняючи водночас моральні й етичні вимоги всіх верств суспільства [8, с. 68].

Ще при Петрі Могилі в колегії вихованці складали і розігрували власні драматичні твори, головними героями яких були біблійські персонажі. Кожен учитель піітики зобов'язувався щорічно підготувати зі студентами комедію або трагедію для так званих літніх рекреацій або народних гулянь. У більш пізній історичний період розвитку Академії (XVIII – поч. XIX ст.) твори для драматизації спеціально писалися відомими авторами-драматургами, а від студентів, які виступали в ролі акторів, вимагалось досконале володіння драматичним і акторським мистецтвом для передачі характеру, звичок, повадок героя п'єси. Бути режисером вистави, або автором постановки для викладачів – престижно й поважно. Але не кожен із педагогічного персоналу мав здібності до режисури, вмів навчити театральним тонкощам. Проте відомо, що 3 липня 1705 р. студентами Академії поставлена трагікомедія «Владимир, всех славяно-российских стран князь и повелитель». Автором твору і режисером-постановником став, тоді ще вчитель піітики та риторики, Феофан Прокопович [3, с. 273].

Дидактичні задачі театру поєднувалися із загальними завданнями морального та ідейного виховання, які ставила перед собою Академія. Перетворюючи книжкове в особистісне переживання, театр сильніше за книжку, впливав на акторів – студентів вищого закладу освіти. Викладач і популярний драматург Симеон Полоцький, який для театру Академії написав багато п'єс («Комедія про блудного сина», «Вірші у Великий П'яток при виносі плащаниці», «Трагедія про Навуходносора» та ін.), як і його колеги-наставники вбачав у шкільному театрі не лише мистецьке явище, а й засіб виховання, розгорнутий педагогічний прийом, який застосовувався у викладанні поетики та риторики. Декламація на сцені розвивала пам'ять і уяву студентів, а виступи перед публікою допомагали оволодіти ораторським мистецтвом – професійними рисами, необхідними для становлення вчителя-майстра. Декламування розвивало дикцію, сприяло кращому запам'ятовуванню майбутніми вчителями сентенцій із стародавніх авторів [5, с. 104].

Замість театральної будівлі для студентських вистав слугувала академічна зала, а найчастіше – якесь урочище чи луг на околицях Києва. Вистави проводились під час рекреацій,

приблизно тричі на рік влітку. Для цього студенти й викладачі відправлялись до урочища Щекавиця і розташовувались між пагорбами при урочищі, яке в народі звалося Глибочиця. Там учні проводили репетицій постановок, шліфували свої театральні та акторські здібності під наглядом викладачів [3, с. 273] .

Студентам старших курсів Академії, які володіли достатнім рівнем знань і умінь та мали відповідні рекомендації ректора або його заступника, дозволялося працювати приватними вихователями чи репетиторами в будинках заможних людей. Тоді це називалося кондицією – своєрідна форма практичної підготовки. Такі студенти ставали «аристократами» поміж своїх товаришів і звільнялися від театральних постановок та інших форм позааудиторної творчої роботи. Зафіксовані факти, коли найбільш учні, які прагнули заробити на своє прожиття, ходили київськими вулицями й перед кожним будинком біля вікна чи воріт співали духовні вірші, сподіваючись на християнську милостиню. Зазвичай їх пісня була такого змісту: «Мирь Христовъ да водворяется в домахъ вашихъ. За молитувъ святыхъ отец нашихъ, Господи Исусе, сыне Божій, помилуй насъ, аминь. Боже, дай вашеци день добрый». Від першого слова цієї пісні і сам спів називався миркуванням, а співаки – миркачами. До таких заходів вдавалися навіть студенти старших курсів Академії. Збираючись у вечірній час на ринковій площі, вони розспівували перед натовпом торгашів, що залишалися на нічліг поблизу своїх крамниць, партесні канти на честь святих чи чудотворних ікон, прославляючи Богу матір. Причому, цих студентів уже не звали миркачами, а з гордістю називали співаками. Музику й лібрето до твору складали вони самі. Така діяльність стала основою зародження в Києво-Могилянській школі професійного вокального напрямку, що приніс їй неабияку світову славу. Миркуванням займалися і майбутні світила українського музичного мистецтва, студенти Академії М. Березовський, Д. Бортнянський, А. Ведель та ін.

М. Демков у своєму дослідженні наводить спогади М. Гоголя, який, вбачаючи в миркуванні зародки національної вітчизняної пісенної школи і відзначаючи високу професійну майстерність миркачів, писав: «Як тільки учні помічали на обрії хутір, у той же час звертали зі шляху і наближалися до хат. Ті,

хто виглядав охайніше, ставали в першу шеренгу перед вікнами і імпровізований хор починав співати. Господар дому, який-небудь козак-поселенець, довго їх слухав, підпершись обома руками, потім довго і гірко плакав, розчулившись від співу і говорив, звертаючись до своєї дружини: «Жінко! Те, про що співають учні, є надто розумне і зворушливе. Винеси їм сала і чогось такого, що в нас є». І ціла миска вареників висипалась у мішок, дорідний шматок сала, декілька паляниць, а іноді – ціла курка. Підкріпившись таким чином, граматика, ритори, філософи і богослови знову продовжували свої мандри» [3, с. 270] .

Наведені факти свідчать про те, що важливим елементом професійного становлення майбутніх учителів в Академії було хорове мистецтво. Постановка голосу, дихання, дикція, інтонування, манера вести себе на сцені перед глядачами допомагали студентам отримати досить важливі й необхідні вміння і навички для виховної та викладацької діяльності. У XVIII ст. для утримання хору наймався спеціальний регент, а для інструментального оркестру – капельмейстер. Керівництво Академії виявляло особливу турботу про хор. Без хору не обходилося жодне академічне свято – урочисті прийоми гостей, диспути, травневі гуляння. Слава хору сягала далеко за межі України. Києво-Могилянська академія дала світові видатного просвітника Миколу Ділецького. Талановитий музикант і педагог, який залишив після себе значну спадщину для нащадків, упровадив нотну систему, яка, за свідченням фахівців, наближається до сучасної. Зокрема, застосований ним наочний метод навчання нотній грамоті – використання пальців руки як нотного стану – перегукується із сучасними методами навчання нотній грамоті [4, с. 11-12].

Вихованці Академії часто запрошувалися диригентами хороших капел України, Росії та Європи. Творчість студентів-композиторів відповідала рівню західноєвропейської класичної музики. Вона піднесла українську музичну культуру до вершин тодішнього світового мистецтва [8, с. 69].

Про те, що в Києво-Могилянській Академії у студентів на високому професійному рівні формувалися виразність вокального слова й фрази, висока культура поведіння, відчуття інтонаційного образу, властивого ансамблевому звучанню,

дидактичні умови педагогічного керівництва хоромим колективом, свідчить неоціненний вплив випускників вищого навчального закладу на розвиток музичного мистецтва Росії, яке на той час не мало досконалості і, на відміну від українського, світового визнання. Так, за твердженням В. Антонюк, біля витоків Придворної співацької капели, яку було створено з хору государевих півчих дяків, стояли українські співаки. У 1652 р. путивльський священник І. Курбатов за наказом царя Івана III поїхав до Києва з метою купівлі книг і добору півчих. Він привіз цілий хор на чолі з Ф. Тернопільським (Терновським), який після закінчення Академії працював у її стінах (1640 – 1650 рр.) регентом хору. Того ж року до Москви прибули ще два київські колективи; один із них – під орудою вихованця і соліста Києво-Могилянської колегії Григорія Абрамовського [1, с. 31].

Таким чином, системний аналіз Статутів братських шкіл, педагогічної спадщини вчителів і церковно-освітніх діячів означеного періоду дозволив виокремити провідні вимоги до вихователя дітей молодшого шкільного віку, його морально-духовної спрямованості та фахової і професійної майстерності: 1) як особистість учитель мав бути істинним взірцем «християнського добродія». Вимогами до моральних якостей дидакалада починаються й закінчуються шкільні статuti; 2) від учителя вимагалися такі педагогічні вміння, як саморегуляція власного психологічного стану, дотримання тактовної поведінки у процесі спілкування з вихованцем, батьками, колегами; 3) педагог мав бути відповідальним за якість знань, моральні чесноти своїх учнів, а звідси – до професійного рівня вчителя висувалися надзвичайно високі вимоги: досконале володіння своїм предметом; енциклопедизм знань із філософії, літератури, мистецтва; вміння здійснювати переклад іноземної церковної та світської літератури; 4) дидакалад у професійній діяльності мав виявляти свої творчі здібності через створення підручників, букварів, граматик, словників та інших посібників із філософії, риторики, поезики тощо; 5) на перший план у діяльності дидакалада висувалися його комунікативні вміння – володіння елементарними навичками навіювання, переконування, внутрішньою та зовнішньою педагогічними техніками в процесі колективної та індивідуальної бесіди; 6) вчитель-вихователь

зобов'язувався досконало володіти мовою як невід'ємним чинником професійної майстерності, а також різними позамовними комунікативними засобами для ефективного впливу на почуття учнів; 7) однією з головних вимог до вихователя було знання фізіології та особливостей вікової психології дитини, а також азів медицини та лікарської практики для лікування хворих дітей у братському шпиталі та притулку.

Тривалий час єдиним загальноосвітнім вищим навчальним закладом у Східній Європі, який мав великий вплив на суспільно-політичне та культурне життя східного і південного слов'янства, була Києво-Могилянська академія. Закінчуючи навчання, вихованці Академії вливалися в суспільне життя – працювали вчителями, священиками, писарями, державними службовцями, співаками й музикантами, декотрі вели мандрівне життя (мандрівні або мандровані дяки). Вони засновували школи, складали підручники, навчали дітей, правили служби, ставили вистави, ходили з вертепами та інше. Тому питанням професійно-педагогічної підготовки вчителя в Академії приділялася досить велика увага з боку викладачів як духовних, так і світських предметів. Вся освітньо-виховна система спрямовувалася на те, щоб випускник був підготовлений до процесу передачі знань, мав спеціальні вміння і навички, необхідні для освітньої діяльності, майстерно володів мовою та мовленням, технікою та технологіями освітньої роботи, акумулював у собі кращі морально-етичні та соціально-психологічні риси особистості.

Аналіз літературних джерел і документів дає підстави стверджувати, що провідним у формуванні професійної майстерності випускника Києво-Могилянської академії було хороше мистецтво. Постановка голосу, дихання, дикція, інтонування, манера вести себе на сцені перед глядачами допомагали студентам отримати досить важливі й необхідні вміння та навички для виховної та викладацької діяльності.

Історичний досвід розвитку педагогічної майстерності як домінантної складової педагогічної дії дозволяє констатувати: від якості підготовки майбутнього вчителя початкової школи залежить не лише його професіоналізм, якість професійної діяльності, а й кінцевий результат – формування особистості. У процесі опанування студентами психолого-педагогічних

факультетів ВНЗ педагогічного спрямування та педагогічних коледжів педагогічної майстерності необхідно враховувати рівень їхньої соціальної зрілості, формування якої розпочинається з виховання й самовиховання, її соціального самовизначення. Інтеграція вітчизняної освітньої системи в Європейський простір вимагає посилення уваги до професійної підготовки вчителів початкових класів, потребує уведення в масову вузівську практику методик розвивального навчання й музичного виховання, докорінної перебудови підготовки педагогічного персоналу, кардинальної зміни напрямів їхнього учіння й виховання.

Список використаної літератури

1. Антонюк В. Українська вокальна школа: етнокультурологічний аспект: [монографія]. – вид. 2-е, перероб. і доповн. / В. Антонюк. – К.: Українська ідея, 2001. – 144 с.
2. Букач М. М. Соціально-історичні передумови формування освіти в Україні в XV – XVII ст. / М. М. Букач // Наук. праці: зб. – Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. – Т. 13: Серія «Педагогіка». – С. 17–21.
3. Демков М. И. История Русской педагогики / М. И. Демков. – Ревель: типография «Ревельских известий», 1895. – Ч. I.: Древне-русская педагогия (X – XVII в.). – 324 с.
4. Дзюба О. Оборонець віри і культури / О. Дзюба // Запорозжці / [авт.-упор. Ю. О. Іванченко]. – К.: Мистецтво, 1993. – 16 с.
5. Звонарева Л. Влияние педагогической системы Киево-Могилянской коллегии на формирование Симеона Полоцкого – преподавателя / Л. Звонарева // Роль Києво-Могилянської академії в культурному єднанні слов'янських народів: зб. наук. праць / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні / [відп. ред. В.М. Русанівський]. – К.: Наук. думка, 1988. – С. 102–108.
6. Мазур П. Українська школа доби Ренесансу / П. Мазур // Директор школи. Україна. – 2005. – №1–2. – С. 97–115.
7. Митюров Б. Н. Развитие педагогической мысли на Украине в XVI – XVII вв. / [под ред. А.Р. Мазуркевича] / Б.Н. Митюров. – К.: Рад. школа, 1968. – 211 с.
8. Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія / З. І. Хижняк. – К.: Вид-во КДУ, 1970. – 172 с.

Александр Лавриненко

МУЗЫКАЛЬНОЕ ИСКУССТВО В РАЗВИТИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ: ИСТОРИЧЕСКАЯ РЕТРОСПЕКТИВА

В статье актуализируется проблема развития педагогического мастерства средствами музыкального искусства будущих учителей начальных

классов в исторической ретроспективе. На основе историко-педагогического и историографического анализа делается вывод, что на Украине сложились оригинальные традиции подготовки учительских кадров, формирования их педагогического мастерства, в частности учителей начальных классов, средствами музыкального искусства во львовских, киевских братских школах, Острожской и Киево-Могилянской академиях

Ключевые слова: *учитель начальных классов, музыкальное искусство, педагогический опыт, педагогическое мастерство, историко-педагогический анализ.*

Oleksandr Lavrinenko

MUSICAL ART IN THE DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS' PEDAGOGICAL SKILLS: HISTORICAL RETROSPECTIVE

The problem of primary school teachers' pedagogical skills development by means of musical art in historical perspective is actualized in the article. Based on historical and pedagogical and graphical analysis it is proved that views on teacher's pedagogical skills has passed a long and difficult path of evolution.

There are original traditions of teaching staff training and formation of pedagogical skills in Ukraine; they are based on the teaching and educational systems of Lviv and Kyiv Brotherhood schools and of Ostrog and Kyiv-Mohyla academies. It is generalized that during the XVI - XVIII centuries the system of primary school teacher training actively implemented elements of musical art, in particular choral.

Voice setting, breathing, diction, intoning and the way to behave on stage before the audience helped students to get quite important and necessary skills for their educational and teaching activities. Analysis of brotherhood schools Statutes, teachers' and church and educational leader's pedagogical heritage allows the author to distinguish key requirements for primary school teacher: 1) teacher should be a true example of "Christian virtue" 2) teacher should have such pedagogical skills, as psychological condition self-regulation, compliance of tactful behavior in communicating with pupils, parents, colleagues, 3) teacher should be responsible for his students' quality of knowledge and moral virtue, and hence –to the teachers' professional level should correspond to extremely high demands: mastery of his subject, encyclopedic knowledge of philosophy, literature, art, the ability to translate foreign ecclesiastical and secular literature; 4) teacher in his professional activities should express creative abilities by creating textbooks, primers, grammars, dictionaries and other guides on philosophy, rhetoric, poetics, etc. 5) teacher's communication skills are at the forefront of his activities – basic skills of suggestion, persuasion, internal and external pedagogical techniques in the process of collective and individual conversations; 6) teacher-educator is obliged to master the language as integral factor in professional skills, as well as a variety of out linguistic means of communication

for the effective influence on students' feelings; 7) one of the main requirements to the educator is knowledge of physiology, age psychology, basic fundamentals of medicine and medical practice for treatment of sick children in fraternal hospital and shelter. The author concludes that the historical experience of pedagogical skills as the dominant component of the pedagogical action allows to state: the quality of future primary school teacher training depends not only on his professionalism, quality of professional activities but also – the formation student's personality.

Keywords: *primary school teacher, musical art, pedagogical experience, pedagogical skills, historical and pedagogical analysis.*

Одержано 15.05.2013 р.